מאַמע=לשון

ביולעטען פון דער
איניציאַטיוו-גרופּע
"ייִדיש-פּאַרײן" בא
דער ייִדישער קולטור-
אַסאָציאַציע. נום. 3
אַפּרעל-מײַ 1989
מאָסקווע.

צום יום העצמאות

וועלוול טשערנין

שליח

ער איז צוגעגאַנגען צו מיר אין מאָסקווער מעטראָ
- שלום עליכם. בר כוכבא האָט מיך געשיקט נאָך הילף...
- א שטומער פראַגע-צייכן.
- דו פאַרשטייסט, דאָרט בא אונדז אין ביתר...
- א שטומער פראַגע-צײכן, וואָס ער שרײַט... .
און ער איז אַנטשטומט געוואָרן.
און איך בין אַרויסגעפלויגן אַף מײַן אָפּשטעלונג.

מיר דאַכט, אַז די דאָזיקע משוגעת איז אָנשטעקנדיק.
פון דעמלט אָן, ווען איך פאָר אין מעטראָ
הערן מײַנע אויערן אין רעדער-קלאַפּ
א שווערדן-קלינגערײַ.
און מײַנע אויגן זעען אין פינצטערע פענצטער
דאָס פאַרמידושטע פנים פון בר כוכבאס שליח.

האָט ניט מורא. איך שווײַג.

אַנערקענונג אין ליבע פונדערווײַטנס

דיר, ווײַטער קאַנט פון מײַנע ווײַטע אבות;
דיר, שטיקל ערד צווישן דעם ים און טײַך,
דיר גיב איך אָפּ חלומות און מחשבות,
מיט דיר ביבין אָרעם און מיט דיר כיבין רײַך.

איך כאַפּ דײַן יעדעס וואָרט. דײַן ברויט איז מיר ווי צימעס,
ס'פאַרשאַפט מיר פרייד דײַן פרייד, און ס'טוט מיר ווי דײַן וווּנד.
מײַן לעבן וואָלט אָן דיר געוואָרן נמאס,
און כ'וואָלט געוואָגיעט ווי באַנאַכט א הונט.

גאַנצע מגילה - אין פשוטער איבערלייענען אָט די אַלע מײַנע "מאָדנע" בריוו, וואָס איך ברענג זיי דאָ, און כדי אָנשרײַבן זיי, דאַרף מען דורכגיין אָט די סאַמע ייִדישע טרעפּ.

דו וועסט אוודאי פרעגן:

- וואָס עפּעס אַזוי שווער ס'מאַכט זיך דיר, ווען דו דאַרפסט ענטפערן אַף דער אויבנדערמאָנטער פראַגע?

- יאָ, ס'איז מיר שווער, ניט צו באַשרײַבן, ווי אַזוי שווער, ווײַל זאָגן, אַז ס'איז בא מיר א ייִדיש-רײדנדיקע משפחה, וועט זײַן א ליגן. די עלטערן פאַרשטייען דאָס שטיינער-ייִדיש, אָבער זיי רעדן אַף אים ניט. מײַן שוועסטער, וואָס מיר זײַנען דערצויגן געוואָרן מיט איר בא די זעלבע עלטערן, פאַרשטייט קיין וואָרט ניט.

אוודאי א ביסל ייִדיש האָב איך געכאַפּט בא די זיידעס און באָבעס מײַנע, אָבער דאָס איז געווען בלויז א געהערט לשון. וועגן דעם וועל איך אָנשרײַבן א באַזונדערן בריוו.

און זאָגן דעם צווייטן וואַריאַנט פון דעם ענטפער, אַז איך האָב ייִדיש אויסגעלערנט, - וועט זײַן אויך א ליגן., ווײַל איך האָב עס ספּעציעל ניט געלערנט. איז פונוואַנען זשע קומט זי צו מיר, אָט די שפּראַך, דאָס מאַמע-לשון, אפילו ניט מאַמע-לשון, נאָר דווקא דאָס באָבע-לשון?..

דו מעגסט דערווידערן, אַז ס'איז א קליינער חידוש - באַהערשן א שפּראַך. מי-ליאָנען מענטשן לערנען אויס, און צומאָל גאַנץ פרײַ, א צווייטע, דריטע שפּראַך... אָבער ייִדיש... ייִדיש האָט אַן אַנדער טעם. אַליין די ייִדישע שפּראַך איז ניט קיין זעלבסטציל, ס'איז בלויז א הײַטל פון א גרויסער וווּנדערבאַרער וועלט, וואָס רופט זיך אָן "ייִדיש". און די דאָזיקע וועלט איז אַזוי רײַך און פאַרביק, אַז ווען מע שטעלט מיר די פראַגע "פונוואַנען קומט צו אײַך ייִדיש?", מוז איך באַשרײַבן די גאַנצע וועלט "ייִדיש" און זאָגן, פונוואַנען די קומט צו מיר. איצטער, מיין איך, דו פאַרשטייסט, פאַרוואָס ווערט מיר אַזוי שווער און אומעטיק.

מיין ניט, אַז איך טרײַב איבער, בשום אופן ניט. איך האַלט סאַמע אַזוי, אַז ייִדיש - ס'איז ניט נאָר א שפּראַך, נאָר אויך א פילאָסאָפיע, אויך א גאַנג פון מחשבות, אויך א כאַראַקטער-מענטאַליטעט אאַוו.

דערווײַל זײַ געזונט. ביזן קומענדיקן בריוו.

מאָטל.

ייִדישער אינפאָרמאַציאָנעלער צענטער אין מאָסקווע

"מאַמע-לשון" ביולעטען פון דער איניציאַטיוו-גרופּע "ייִדיש-פּאַרײן" בא דער ייִדישער קולטור-אַסאָציאַציע. דער פאַראַנטוואָרטלעכער - וועלוול טשערנין.

טעל. 93-97-122. מאָסקווע, פערעקאָפּסקאַיאַ-גאַס 1, דירה 70.

די וואָס ווילן פינאַנציעל שטיצן די ייִדישע קולטור-אַסאָציאַציע, קאָנען דאָס טאָן איבערגעבנדיק א צושטײַערלעכע פאַר די טוסע אַפּן אדרעס פון איר קאַנצעלײַ:
קאָטראָווסקי אַלעקסאַנדער וולאַדימיראָוויטש, 117133 מאָסקווע אַקאַדעמיקער וואַרגאַ-גאַס 28 דירה 309. ל/ס 99637 פון דער שפּאָרקאַסע 2695/053, מאָסקווע 105318 איזמײַלאָווסקאַיע שאָסע 11, מעטראָ "סעמיאָנאָווסקאַיאַ".

זײַט באַקאַנט אַן אינטערעסאַנטער בוך

דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט – ייִוואָ האָט אָרגאַניזירט באַ דער פֿינאַנציעלער שטיצע פֿון דער באַסוויניק־וואָלפֿסאָן־פֿונדאַציע אַ ביכער־אויסשטעלונג אונטערן נאָמען "רעוואָלוציעס אין דרוק: דאָס ייִדישע געדרוקטע וואָרט אונטער די צאַרן און סאָוועטן". אין רוסלאַנד האָט מען די אויסשטעלונג זעלבסטפֿאַרשטענדלעך ניט געזען. דעריבער ברענגען מיר דאָ פֿראַגמענטן פֿון איר בוקלעט.

★

YIVO

ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט – ייִוואָ
YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH
1048 Fifth Avenue New York City 10028

■ 1952–1939

קורץ נאָכן נאַצישן אָנפֿאַל אויפֿן סאָוועטן־פֿאַרבאַנד איז די אַקטיוויטעט פֿונעם ייִדישן דרוקוועזן שטאַרק געשניטן געוואָרן, צוליב דעם פֿעלן פֿון אַרבעטערס און מאַטעריאַלן, ווי אויך צוליב דעם צחאָמענפֿאַל פֿון דער סאָוועטישער ביוראָקראַטיע. אָבער צו דער זעלבער צײַט האָבן ייִדישע שרײַבערס געפֿילט אַ פֿאַרלײַכטערונג פֿון די באַגרענעצונגען איבער זייער אַרבעט בעת די מלחמה־יאָרן.

ווי אַ טייל פֿון דער באַמיִונג צו שטאַרקן די שטיצע פֿון אויסלענדישע ייִדן פֿאַר דער מלחמה, איז דער ייִדישער אַנטיפֿאַשיסטישער קאָמיטעט געשאַפֿן געוואָרן אין 1942. צווישן זײַנע מיטגלידער האָבן זיך געפֿונען די ייִדישע פּאָעטן פּרץ מאַרקיש און איציק פֿעפֿער, און דער רעזשיסאָר פֿון מאָסקווער ייִדישן מלוכה־טעאַטער, שלמה מיכאָעלס, וואָס האָט געדינט ווי זײַן ראָש. דער אַנטיפֿאַשיסטישער קאָמיטעט האָט געהאַט די עובֿדה אָנצוקניפּן פֿאַרבינדונגען צווישן סאָוועטישן ייִדנטום און ייִדישע קהילות אין די אַלײַרטע מערבֿ־לענדער. ווי אַ פּועל־יוצא דערפֿון האָבן פֿעפֿער און מיכאָעלס אָפּגעשטאַט זייערע ערשטע וויזיטן אין מערבֿ זינט דער רעוואָלוציע. דער קאָמיטעט האָט אויך געשפּילט אַ שליסל־ראָלע אין דער באַנײַונג פֿונעם אַרויסגעבן ייִדישע ביכער און זשורנאַלן בעת און האַרט נאָך דער מלחמה. ייִדישע שרײַבערס האָבן גענומען שרײַבן וועגן אַקטועלע געשעענישן מיט אַ באַזונדערן טראָפּ אויף ייִדישע ענינים — טעמעס וואָס זיי האָבן געמוזט אויסמײַדן, וואָס אַ מאָל מערער, בעת די פֿאַרמלחמהדיקע יאָרן. כאָטש דאָס גורל פֿון פּוילישן ייִדנטום אונטער די נאַציס איז געווען אַ פֿאַרווערטע טעמע פֿאַרן נאַצישן אָנפֿאַל אויף רוסלאַנד אין 1941, איז דאָס אָבער שפּעטער געוואָרן אַן עיקר־טעמע אין די ווערק פֿון אַ סך שרײַבערס.

דאָס פּובליקירן ייִדישע ביכער און זשורנאַלן איז שטאַרק געשניטן געוואָרן נאָך דעם ווי די מלחמה האָט זיך פֿאַרענדיקט. מען האָט אָנגעהויבן באַפֿאַלן ייִדישע שרײַבערס פֿאַר זייער כלומרשטן „ייִדישן נאַציאָנאַליזם“, בפֿרט נאָכן אויפֿקום פֿון מדינת־ישׂראל. נאָוועמבער 1948 האָט סטאַלין זיך גענומען צו ליקווידירן אַלע פֿאַרבליבענע ייִדישע קולטור־אינסטיטוציעס. ייִדישע טעאַטערס, דרוקערײַען און אַקאַדעמישע אינסטיטוטן זענען צוגעמאַכט געוואָרן. מען האָט אַרעסטירט און פֿאַרשיקט אַ היפּשע צאָל שרײַבערס און קולטור־טוערס. דער לעצטער קלאַפּ איז געקומען דעם 12טן אויגוסט, 1952, ווען מען האָט דערשאָסן אין דער מאָסקווער „לוביאַנקאַ“־תּפֿיסה פֿיר־און־צוואַנציק פֿירנדיקע פּערזענלעכקייטן פֿון סאָוועטיש־ייִדישן ציבור, אַרײַנגערעכנט די וויכטיקסטע פֿאָרשטייערס פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור.

■ דעם צוועלפֿטן אויגוסט, 1952

די עקזעקוציעס פֿונעם 12טן אויגוסט זענען נאָר איין בלעטל פֿונעם שרעקלעכן קאַפּיטל סטאַליניסטישע „טשיסטקעס“ און ליקווידאַציעס. אָבער זיי שטעלן מיט זיך פֿאָר די קולמינירונג פֿון אַן אַרומנעמיקן פּראָגראַם אָפּצומעקן די „סכּנה“ וואָס די ייִדיש־וועלטלעכע קולטור האָט כלומרשט געשטעלט פֿאַר דער סאָוועטישער מלוכה.

מיט יאָרן פֿריִער האָט מען שוין געהאַט ליקווידירט ייִדישע אַגריקולטורעלע קאָלאָניעס, שולן, טעאַטערס, פֿאָרשונגס־צענטערס און דרוקערײַען. צווישן די קרבנות פֿונעם 12טן אויגוסט האָבן זיך געפֿונען די גרעסטע ייִדישע שרײַבערס פֿונעם דור, ווי דוד בערגעלסאָן, איציק פֿעפֿער, דוד האָפֿשטיין, לייב קוויטקאָ און פּרץ מאַרקיש.

טעאָ רולער פּרעזענטירט
דער שלאַגער פֿון יאָר
נחום ווערט א חכם
יעקב באדא
טערי גאבאר

דאָ האָט איר עטלעכע רעקלאַמע־מיטיילונגען פֿון איינעם פֿון די אַפּריל־נומערן פֿון דער תּל־אָבֿיבער צײַטונג "לעצטע נײַעס", וואָס מיר קאָנען געבן די ייִדיש־פֿרײַנט אין פֿאַר א פֿאָרשטעלונג אָקעגן דעם, וואָס אין ישׂראל ווערט פֿאָרגעזעצט אַ באַדײַטנדיקע טעאַטראַלע און עסטראַדע־אַקטיוויטעט אין ייִדיש.

!

„לעצטע נײַעס“

★

קומט צו דער ספּעציעלער הנחה־פֿאָרשטעלונג
אין זאַל פֿון „אַרבעטער־רינג“, תּל־אָבֿיבֿ, רח' קליבֿר 48
שבת, דעם 8־טן אַפּריל 1989, אַז 19.30
אברהם (יאשא) איינשטיין און נתן העכט
מיט זייער אנסאמבל
אין דער נייער רעוויו
לעב און לאַך
הנחה־בילעטן אין לאָקאַל פֿון „אַרבעטער־רינג“

דער יידישער טעאטער אין ישראל
די מגילה
פֿון איציק מאנגער
מוזיק דובי זעלצער
די בילעטן פֿאַר „די קליינע מענטשעלעך“ זענען אויך גילטיק פֿאַר „די מגילה“. בילעטן־פֿאַרקויף אין תּל־אָבֿיבֿ, ביוראָ „כנף“ אלנבי 91 טעל. 293838 און 295154־03

★

דאָס נאַציאָנאַלע „הבימה“־טעאַטער פּרעזענטירט:
„מירעלע אפרת“
דאָס מאָל אין ייִדיש
פֿון גאָרדין ✶ רעזשי: עמית גזית ✶ באַאַרבעט: מרים קיני ✶ טעקסט אין ייִדיש: צבי שטאָלפּער
עס באַטייליקן זיך: די ראָלן פֿון מירעלע און מאַכלע וועלן לויט דער ריי שפּילן ליא קעניג און מרים זוהר.
מוסקו אלקלעי ✶ מרים גבריאלי ✶ צבי וויינבערג ✶ שמעון כהן ✶ אלעקס פּלג ✶ יעל פּערל

„לעצטע נײַעס“

אנדערע אספעקטן פון יידישקייט, אויסצוניצן די שפראך פאר אָפּווענדן די יידן פון עליה. און דאָס איז ניט געקוקט אויף דעם, וואָס ניטאָ שוין ביי אזעלכע מיסטיינס-געזאָגט-פּראָפּאגאנדיסטן פון יידיש קיין אמאָליקן דערוויילז וועגן נגישות פון יידיש אין ישראל. אין די לעצטע יאָרן איז דאָרט אָנגענומען געוואָרן א קאָמפּלעקס מיטלען פאר ווידער_געבורט און אנטוויקלונג פון מאמע-לשון, און אָט די מיטלען ברענגען שוין פרוכטן.

יידיש אין ישראל ווערט אויפגעריכט ניט דערפאר, וואָס דאָס איז עמעצן לוינעוודיק, ניט דערפאר, וואָס עמעצער וויל מיט זיין הילף עמעצן דערוויזן עפּעס, נאָר דערפאר, וואָס עס איז אן אומאָפּטיילבארער טייל פון דער יידישער קולטור און עס קאָן ניט, בלייבן פרעמד ביי זיך אין דער היים. בכלל, די אנטוויקלונג פון דער יידישער קולטור אין ישראל איז גופא אן עקזיסטיר-אופן פון דער יידישער מלוכה, נאָר ניט קיין רעזולטאט פונעם פּאָליטישן קאמף, ווי עס קומט פאָר אין אייניקע אנדערע לענדער.

א סך זאכן פון דעם, וואָס איז פריער געווען געזאָגט וועגן שפראכן, קאָן מען זאָגן אויך וועגן אנדערע אספעקטן פון דער יידישער ,קולטור, וואָס זיינען פארערכנט הײַנט אין פּראָגראמען פון אפיציעלע, יידישע אָרגאניזאציעס און פון יידישע אָרגאניזאציעס, וואָס פרובירן זיך ווערן אָפיציעל. די 'ביוראָקראטן, וואָס האָבן אין 40-50-70 יאָר ארום באוויליקט אָנרופן ווייס ניט גאנץ שווארץ און שווארץ ניט גאנץ ווייס, פארגעטערט מען ממש. אלע זייערע לאָגישע און אומלאָגישע תנאים פילן די אָנהענגער פון אלגעמיינער לעגאליזירונג אויס מיטן גרויסן פלייס אויף די אָבער, וואס סטארען זיך קוקן אויף די זאכן ניכטער, הענגט מען אָן "עטיקעטקעס" כמעט פון ספאלטלער פון דער יידישער באוועגונג אין פסטר.

און וואס איז אין דער אמתן? א טייל יידן וויל דערווייל ווי פריער לעבן צווישן וועלף און הוילן ווי וועלף. אויף זיי זיינען דער עקר אריענטירט לעגאלע יידישע אָרגאניזאציעס. זייער ציל איז צושאפן א פאלשן איינדרוק, אז דאָס פולווערטיקע יידישע לעבן קאָן מען פירן אויך אויסער דער יידישער מדינה. סיאיז כאראקטעריסטיש, אז א היפּשער טייל מיטגלידער פון אזעלכע אָרגאניזאציעס בייט איין גלות אויף די אנדערע - עמיגרירט אין פּשא.

אָבער וואָס דארפן פונדעסטוועגן טאָן די יידן, וועמען זייער נאציאָנאלע ווירדע דערלויבט בשום-אופן ניט הוילן ווי וועלף? לעבן דאָ וועט עמעצער פון זיי נאָך מוזן, און מען ווייסט ניט, ווי לאנג... ווי קאָן מען דאָך ניט לאָזן קיין ווירדע? מיט געמיינזאמע כוחות דארף מען פארטיידיקן די שטעלונג, ניט אריינמישנדיק זיך אין מלוכישע עסקים. איז ניט כדאי צו האפן אויפן פול-שטענדיקן נצחון איבער אסימילאציע: די פּיר אן אָביעקטיווער פּראָצעס, וואָס גייט דורך מיט א פארשיידענער גיכקייט אין אלע לענדער. די איינציקע זיכערע שוץ פאר זיך און פאר שפּעטערדיקע דורות קעגן אסימילאציע איז דער צוריקקער אהיים.

שלמה גראָסמאן

הײַנטצײַטיקער אָפיציעלער טערמינאָלאָגיע), דאָס הייסט די, וועלכע פארשטייען, וואָס די יידישע קולטור איז, טאקע זיי האָב איך געמיינט מיטן אלטן דאָקטער פון אונדזער בילד. איך ווייס, ווען דער דאָזיקער דאָקטער זאָל זיין יונג און שטארק, 5
וואָלט ער עפּעס בעקויעך געווען העלפן די צוויי פאריסענע קראנקן-שוועסטער צו אָרדענונג, און די נייטיקע רעאנימאציע-מיטלען איבערן קראנקן וואָלטן עפּעס גע-וואָרן דורכגעפירט? אָבער וואָס וואָלט געשען מיטן קראנקן ווייטער? ווער וואָלט געוואָרטעוועט ארום דעם כוילע דערנאָכדעם? זיינע קינדער לויפן דאָך גליידגילטיק פארביי, ווי זיי האָבן עס שטענדיק געטאָן, זייערע קעפּ זיינען פארקלאָפּט מיט אנדערע דינגעס...

א.שניידמאן

וועגן דער ווילנער יידישער קולטור-געזעלשאפט

סאָף 1987 איז באם ליטווישן קולטור-פאָנד אָרגאניזירט געוואָרן "א גרופּע פאר אונטערהאלטן די יידישע קולטור". בעראָש האָט מען געשטעלט עמאנועל זינגערן, טאקע א פיינעם יונגערמאן מיט א יידישער נעשאָמע. אָבער די עמעסע רעדלפירער זיינען, געווען דריי אלטע קאָמוניסטן: פרידא זימאנענע (די אלמאָנע פונעם אקטיוון טוער פונעם אנטיסיאָניסטישן קאָמיטעט גענריקאס זימאנאסן), יעווסיי יאצאָווסקי (ער האָט געיארשנט זימאנאס שטול אין דעם אנטיסיאָניסטישן קאָמיטעט, כאָטש דאכט זיך, פאר-לאָזט אים אינגיכנס) און שלוימע אטאמוקאס (אויך א גוטער פאסקודניאק, וועלכער האָט זיך געוואקלט טאָמיד מיט דער פארטיי-ליניע צוזאמען).

דעם 5 יאנואר 1988 האָט די גרופּע דורכגעפירט א פארזאמלונג פון עפּעטער א הונדערט היגע יידן און א צענדליק ליטווישע געסט. ארויסגעטראָטן זיינען די אָרגאניזאטאָרן און די ליטווינער. פאר די איבעריקע איז קיין צייט ניט געבליבן. שפּעטער איז די אקציע אָנגערופן געוואָרן "א גרינדונגס-פארזאמלונג" (אזוי איז נייטיק לויט די קלאָלים פונעם קולטור-פאָנד) פון דער "קולטור-געזעלשאפט פון ליטווישע יידן". ווי עס פּאסט פאר א יודענראט האָבן זיי פון סאמע אָנהייב פּרעטענדירט צו ריידן אין נאָמען פון אלע יידן אין ליטע. מע האָט גענומען שרייבן איבערגעטריבן אָפּטימיסטישע ארטיקלען אין "סאָוועטיש היימלאנד" און "פאָלקס-שטימע".

אין נאָוועמבער-דעצעמבער 1988 האָט דער שרייבער גריגאָרי, קאנאָוויטש צונויפ-געקליבן א גרופּע פון א מאן פופצן קעדיי אָרגאניזירן א צוזאמענפאָר פון ליט-ווישע יידן און שאפן א געמיינדע אף דעמאָקראטישע יעסוידעס. די גרופּע האָט באַ-שלאָסן אויסנוצן דעם לעגאלן דאך פונעם יודענראט און געשלאָסן מיט אים שוטפעס.

דער צוזאמענפאָר איז צושטאנד געקומען דעם 5 מארט 1989. דעלעגאטן זיינען זיך צונויפגעפאָרן פון גאנץ ליטע, געסט זיינען געווען פון מאָסקווע, לענינגראד, קיעוו, טשערנאָוויץ, ריגע, טאלין (זאָלן מיר מויכל זיין נאָך עטלעכע סאָוועטישע שטעט, וועלכע איך האָב פארגעסן) און אפילע פון ווארשע, ניו-יאָרק, יערושאָלאיִם. צום באדויערן זיינען צווישן די דעלעגאטן געווען צופיל אלטע יידן. זיי האָבן טאלערירן די פאלשע גענג פונעם פארזאמלונג-פאָרזיצער כאיִם גורוויטשן און מויכל געווען די זינד יאצאָווסקין און אטאמוקאסן (יאצאָווסקין אפילע אויסגעוויילט אין דער פארוואלטונג).

דער צוזאמענפאָר האָט געוויזן דעם טראגישן מאצעוו פון יידישע נעשאָמעס אין ליטע. זייער פיל נייטיקן זיך אין וואנדערן 40 יאָר איבער א מידבער.

די קאָנדוקטאָרן האָבן נים נאָר צוגענומען בילעטן, געגעבן ערטער און דער-נאָך צוגעטראָגן טיי, נאָר האָבן געזונגען לידער, און געווענדעט זיך צו די פאסאזשירן נאָר אין א פאָרמע פון א פערז.

אין די וואַגאָנען האבן אונדזערע יידישע טוריסטן איניינים מיט די קאָנ-דוקטאָרן געזונגען יידישע לידער און באזונדער די ליד: "אף דעם פריפעטשיקל ברענט א פייערל". יעדערער האָט אויסגעפילט זיין ראָל מיט א גרויסן אינטערעס. אף דעם דריטן ליד האָבן מיר באזונדער באהאנדלט דעם איינדרוק, וועלכער איז גע-בליבן בא יעדערן טוריסט, וועלכער איז געפאָרן אין מאָסקווע און אין אָדעס.

דריי לימודים (צו 40 - 30 מינוט אף יעדערן) האָבן מיר געשפילט אין דער שפיל, "מיר פאָרן קיין מאָסקווע".

אלע הערער האָבן זיך זייער ערנסט געגרייט צו אויספילן זייערע ראָלן. די צווייטע שפילן האָבן מיר אָנגערופן "א כאסענע". בא אונדז אין איין גרופע זיינען יונגעלעס-מיידלעך און יינגלעך פון 25 - 20 יאָר. האָבן מיר אויסגעקליבן צוויי פאָר, און מיר האָבן באשלאָסן זיי כאסענע מאכן (נים אף דעם עמעס). אין דער שפיל האָבן אלע הערער פון דער גרופע אָנגענומען אן אקטיוון אָנטייל: לוים דעם. סצענאַר האָט מען געדארפט האָבן א סאך ארטיסטן: צוויי קאלעס, צוויי כאסאנים, צוויי מוטערס און צוויי פאָטערס, די וואָס האָבן געדארפט באקענען איין קאלע מיט דעם קומענדיקערן כאסן, און די וואָס האָבן געדארפט באקענען דעם כאָסן מיט דער קומענדיקער קאלע. דער שעף פונם זאגס, פאָרשטייערן פון דער ארבעט פון די קאלעס און כאסנס זייט, מומעס און פעטערס, א פאָרשטייער פון דער שול, ווז סיהאָט זיך געלערנט איך כאָסן.

באזונדער וואָלט מען געדארפט אָפשרייבן די כאסענע. דאָ האָבן אונדזערע קא-לעס און כאסאנים באוויזן זייערע רעזולטאטן פון באהערשן די יידישע שפראך. אָנהייב פון דעם, וויאזוי זיי זיינען ארומגעגאן און האָבן געבעטן קומען צו זיי אף דער כאסענע, זייערע ענטפערן אלעמען, וואָס האָבן זיי באגריסט, מיט דעם וואָס זיי האָבן כאסענע געהאט. נים ווייניקער האָבן אויסגעזעען, מיר אירע קענען די יידישע שפראך, די "פארשטייער" פון דער ארבעט, די "מומעס" און "פעטערס" די "עלטערן", וועלכע האָבן געזאָגט גוטע און לאנגדויערנדיקע טאָסטן און דראָשעס.

כאסענע איז געווען א שיינע און א פריילעכע מיט מוזיק און לידער, און באזונדער די ליד "לאָמיר אלע איניינעם, איניינעם דעם כאָסן (די קאלע) מעקאבל פאָנעם זיין". די "קאלעס" און "כאסאנים" זיינען געזעסן אויסגעפוצט. אף די טישן, וועלכע מיר האָבן צונויפגעשטעלט און פארדעקט מיט טישטעכן, זיי-נען געשטאנען גלעזלעך מיט טיי, טאָרטן. א שפיל - דארף זיין א שפיל.

יעדער שפיל איז געווען נים נאָר נוצלעך, נאָר געשפילט מיט א גרויסן אינטערעס, און באוויזן. אז זיי האָבן געבראכט א גרויסן רעזולטאט פון באהערשן די יידישע שפראך. א גרויסע הילף צום צוגרייטן צו אויספילן די ראָלן האָט געגעבט דער רוסיש-יידישער ווערטערבוך אונטער דער רעדאקציע שאפיראָ.

אונדזער דערפארונג האָט באוויזן, אז די מעטאָדיקע, וועלכע מיר האָבן אויס-געקליבן ברענגט א פאָזיטיוון רעזולטאט אין באהערשן די שפראך.

אונדזער דריטע שפיל, וועלכע מיר גרייטן איצט, האָבן מיר אָנגערופן "איר ארבעט גוט".

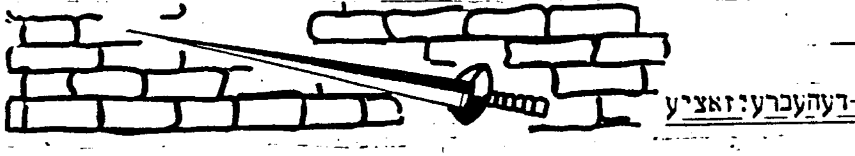

אַנטי-דעהעברעיזאציע

המשך (אָנהייב זע אינעם נום. 2)

אחד (עכאד) - איינער, איינציקער. מ"צ: אחדים (אכאדים).

אחדות (אכדעס) - איינציקייט, איינ-הייט, איינציקייט.

אָחור (אכער) - הינטן.

אחרון (אכרוין) - לעצטער, אונטער-שטער. מ"צ: אחרונים (אכרוינים). מים אחרונים (מאים אכרוינים) - לעצטע וואסער, וואס מ'נוצט נאכן עסן.

אַחר (אכער) - אן אנדערער, א פאר-רעטער פון דער יידישער רעליגיע.

אחרי (אכריי) - נאָך, נאָך דעם.

אחריות (אכראיעס) - פאראנטווארט-לעכקייט.

אַחרית (אכרים) - סאף, ענד. זע: אחרית הימים.

אַחת (אכאס) - איינס. אחת ואחת (אכאס ווע-אכאס) איינס און איינס, ביז א גראָשן, בארעס גמלס.

אייר (איער) - אכטער חודש לויטן יידישן לוח.

איבות (אייבעס) - איינגעשאפט, קוואַ-ליטעט.

איבה (אייבע) - פייגע, גרויל, פארזע-

איבתי (אייכאסאי)? - ווען זשע? אם לא עכשיו איבתי? (אים לוי אכ-שאוו אייכאסאי) - אויב נישט איצט איז ווען זשע?

אין (איין) - נישטא, נישטא.

איש (איש) - מאן.

אכזר (אכזער) - גרויזאמער, ברוט-אלער. מ"צ: אכזרים (אכזארים).

אכזריות (אכזאריעס) - גרויזאמ-קייט, ברוטאלקייט.

אכילה (אכילע) - מאלצייט, דאס עסן. מ"צ: אכילות (אכילעס).

אכסניה (אכסאניע) - נאכטהויז, האָ-טעל. מ"צ: אכסניות (אכסא-ניעס).

אל (אייל) - גאט.

אלהים (עלויהים) - גאט, ריכטער.

אלא (עלא) - נאר, וואס דען. מ'זאגט אויך: אלא וואס דען?

אלול (עלעל) - צוועלפטער מאנאט לויטן יידישן לוח.

אלמן (אלמען) - א מאן וועמענס פרוי איז געשטארבן. מ"צ: אלמנים (אלמאנים).

אלמנה (אלמאנע) - א פרוי וועמענס מאן איז געשטארבן. מ"צ: אלמנות (אלמאנעס).

אלף (אלעף) - ערשטער בוכשטאב פון דעם אלעף-בייס.

אלף (עלעף) - טויזנט. אלף אלפים (עלעף אלאפים) — טויזנטער.

אמונה (עמונע) - גלויבן, רעליגיע.

אָמן (אמיין) - באשטעטיקונג פון א וואונטש: אזוי זאל עס זיין! ווערט באנוצט אסאך באם דאווענען.

אמת (עמעס) - וואר, ריכטיק, אויפ-ריכ-טיק, גערעכטיקייט.

אנדרוגינוס (אנדרויגינעס) - הער-מאפראדיט.

אנוסים (אנוסים) - מאראנען, גענויט-טע, געצוואונגענע זיך צו שמאדן אין דער צייט פון דער אינקוויזיציע.

אנחנו (אנאכנו) - מיר.

אֲני (אני) - איך.

אָנכי (אנויכי) - איך.

אָסור (אסער) - פארבאטן.

איסור (איסער) - פארבאט. מ"צ: איסורים (איסורים).

אָסיף (אסיף) - הארבסט. חג האסיף — הארבסטיקע פייע-רונג, יאנטעוו פון איינזאמלונג, סוכעס.

אסיפה (אסיפע) - פארזאמלונג. מ"צ: אסיפות (אסיפעס).

אפותיקה (אפויטיקע) - א כאד געלט.

אפטרופס (אפעטראפעס) - פארזאר-גער, אפעקון, אויפזעער. מ"צ: אפטרופסים (אפעטראפסים).

אפטרופסות (אפעטראפסעס) - אויפ-זיכט, אפעקונסטווע.

אפילו (אפילע) - אויך ווען, כאטש, אין פאל.

אפיקומן (אפיקוימען) - נאכשפייז, א שטיקל מאצע וואס מען עסט נאכן פייסאכדיקן סידער.

אפיקורס (אפיקוירעס) - נים גלייביקער.

אפיקורסות (אפיקארסעס) - נים-גלייביקיים.

אפשר (עפשער) - מעגלעך, טאמער.

אצבע (עצבא) - פינגער. אצבע אלהים (עצבא עלויהים) — גאטס פינגער, גאטס צייכן.

אקדמות (אקדאמעס) - א געזאנג פון שוועסדיקן דאווענען.

אָרון (ארן) - שראנק, קאסטן אין וועלכן מ'לייגט א מעט, קאסטן. ארון קודש (ארן קוידעש) — הייליקער שאנק אין שול, וווּ עס שטייען די ספר-תורות.

ארורה (ארורע) - שלעכטע ווייב.

אריכות (אריכעס) לאנגקייט, דויער, דויער, ריידן באריכות — ריידן לאנג.

אש (אייש) - פייער.

אשה (אישע) - פרוי, ווייב פארהייראט. מ"צ: נשים (נאשים).

אשכנז (אשקענאז) - דייטשלאנד, אמאל אויך אבנפרענקרייך צרעפ עסטרייך. זע: נוסח אשכנז.

אשמדאי (אשמעדאי) - דער הויפט פון די שייוואלים.

אַשפה (אשפע) - מיסט, א זאך וואס טויג נישט.

אשרי (אשרע) - וויל, קאפיטל פון דאווענען.

אתרוג (עסרעג) - ציטרישע פרוכט.

וואס ווערט באנוצט כוידעש באם דאווענען צוזאמען מיטן לולעוו, צו "עבודה בענטשן".

ב

באב (בעיס) - אין פאל.

באבת (בעטחעס) - אין דער עכטער, גאנצער, זיבער.

באריכות (בעאריכעס) - אויספיר-לעך.

באשר (בעאשער) - אזוי ווי, ווייל.

בגד (בעגעד) - מאלבעש, קלייד, אנ-טועכץ. מ"צ: בגדים (בגא-דים).

בגידה (בגידע) - פארראט, אומטריי-קייט, פעלשונג.

בגילוי (עגילוי) - עפנטלעך.

בגלופין (ביגעלופן) - אנגעטרונקען, ענהיצט פון בראנפן, שיקער.

בגנבה (ביגניוועק) - באהאלטענער-הייט.

בדחן (באדכן) - פארשאליק, וויצ-זאגער, פארוויילער אף כאסענעס, קאמיקער. מ"צ: בדחנים (באדכאנים).

בדחנות (באדכאנעס) - שפאס אין גראמען, פאיאצעריי.

בדיקה (בדיקע) - אונטערזוכונג.

בדיעבד (בעדיעווער) - ווען די זאך איז שוין געשען, פאקטיש, פאר-פאלן.

Челябинское отделение советского фонда культуры
ЕВРЕЙСКИЙ КУЛЬТУРНЫЙ ЦЕНТР
ВЕСНА
פרילינג

ПРАЗДНИЧНЫЙ ВЕЧЕР
א פֿײַערלעכער אָוונט
«ЕВРЕИ В ПЕЧАЛИ И РАДОСТИ»
«ייִדן אין צאָרעס און פֿרייד»

В ПРОГРАММЕ:
1 45-летие восстания в Варшавском гетто
2 Еврейский праздник Пейсах
3 Рецепты еврейской кухни
4 Аукцион блюд

КАКИЕ МЫ?

Б. Эренбург

ייִדישער קינסטלער קאַריקאַטוריסט באָריס ערענבורג פֿון טשעליאַבינסק איז באַקאַנט די לייענער פֿון דער צײַטונג בירָאָבידזשאַנער שטערן. דאָ ניט לאַנג האָט דער נײַ-געשאַפֿענער טשעליאַבינסקער ייִדישער קולטור-צענטער פֿרילינג דורכגעפֿירט א פֿײַערלעכן אָוונט ייִדן אין צרות און פֿרייד, בעת וועלכן מיט גרויס דערפֿאָלג האָט מען דעמאָנסטרירט א נײַע סעריע ב.ערענבורגס קאַריקאַטורן אונטערן נאָמען אַזעלכע זײַנען מיר. ניט א קוק, רבותי, און האָט ניט קיין פֿאַריבל, אויב עמעצער וועט דערקענען זיך אַליין אין די דאָזיקע קנאַפּע מוסטערן, וואָס מיר ברענגען דאָ.

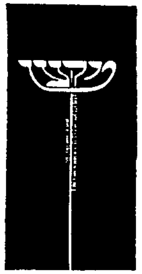

זייער עמאָציאָנעלע

עקשנותדיקע

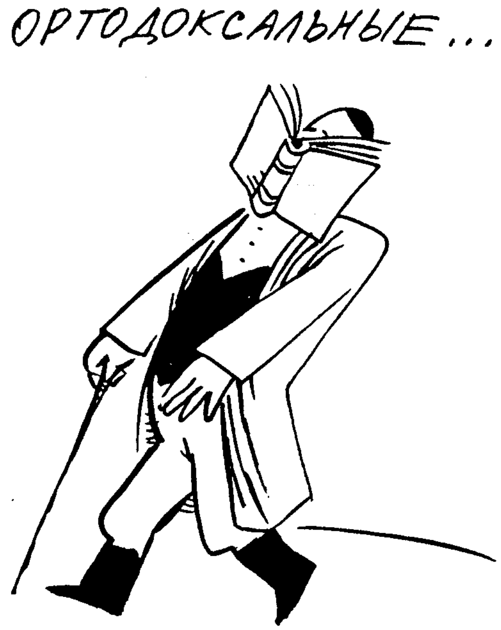

אָרטאָדאָקסאַלע

קאַרגע

נײַגעריקע

גרינג זיך אַדאַפּטירנדיקע

מ. רעזניק

מיר שפּילן

(דאָס אויסטוישן מיט דערפאַרונג)

אין כאַרקאָוו, בײַ דעם קולטור=פּאַלאַץ זײַנען נאָך אין נאָיאַבר כוידעש 1988 יאָר אָרגאַניזירט געוואָרן צוויי גרופּעס אף לערנען יידיש.

ס׳האָבן זיך פאַרשריבן מערער פון הונדערט מענטשן. איצטער לערנען זיך אין די צוויי גרופּעס 50 הערער.

די וואָס האָבן זיך פאַרשריבן האָבן ניט געקענט, ניט נאָר לייענען און שרײַבן, נאָר ריידן און פאַרשטייען אף יידיש.

מע דאַרף באַמערקן, אַז אַלע, בײַ זיי האָבן זיך פאַרשריבן אין די קורסן, האָבן געשטעלט אונדז די פראַגע: וויפל דאַרף מען צײַט, אַז מע זאָל זיך אויס-לערנען ריידן און פאַרשטייען אף יידיש?

אָט די פראַגע האָט באַוויזן ווי גרויס איז דער פאַרלאַנג בא אונדזערע הע-רער - וואָס גיכער באַהערשן די יידישע שפּראַך.

קעדיי צו העלפן לײזן די אויפגאַבע, וועלכע אונדזערע הערער האָבן געשטעלט פאַר זיך. האָבן מיר באַשלאָסן, אַז מע דאַרף באַנוצן אַזאַ מעטאָדיקע, וועלכע קאָן געבן א פּאָזיטיווון רעזולטאַט אין א קורצער צײַט. אַזאַ מעטאָדיקע איז בא אונדז געוואָרן: א שפּיל=סיטואַציע.

סע זאָל פאַרשטיין געוואָרן, וואָס הייסט א שפּיל=סיטואַציע, ווילן מיר מע-רער פּראָטים דערציילן וועגן דער טייל פון אונדזער לערנען, וואָס פּאָרויסזעען אַז אונדזערע הערער זאָלן גיכער באַהערשן ריידן און פאַרשטיין אף יידיש.

מיר האָבן אויסגעאַרבעט עטלעכע סצענאַרן פון אונדזערע שפּילן.

די ערשטע שפּיל האָט זיך אָנגערופן: "מיר פאָרן אין מאָסקווע". דער אינהאַלט פון דער שפּיל, אין וועלכער ס׳האָבן אָנגענומען אַן אַקטיווער אַנטייל קימאַט אַלע הערער, איז געווען:

דער סטאַראָסטע פון דער גרופּע האָט אַרײַנגעטראָגן א פאָרשלאַג, אַז אַלע הערער פון דער גרופּע זאָלן פאָרן, אף עטלעכע טעג, קיין מאָסקווע, קעדיי באַזוכן דעם גרויסן טעאַטר.

נאָר עטלעכע הערער שטייט אויף און זאָגט אַז אין אָדעסע וווינט זײַן שוועס-טער, וועלכע קען העלפן געפינען פאַר 12-ט מענטשן ערטער, וווּ מע וועט קענען וווינען.

די גרופּע טיילט זיך אף צוויי טיילן: איין טייל פאָרט קיין מאָסקווע און די צווייטע אין אָדעס.

יעדער גרופּע טיילט אויס פאַראַנטוואָרטלעכע, וועלכע דאַרפן קויפן בילעטן, פּראָדוקטן אף דעם וועג. לויט דעם סצענאַר נעמט אַן אַקטיווון אָנטייל דער קא-סיר פון בילעטן, פאַרקויפער אין גאַסטראָנאָם, קאָנדוקטער אין דעם וואַגאָן. (די קאָנדוקטאָרן זײַנען בא אונדז געווען צוויי יינגלעך פון 13 - 12 יאָר).

עס רעדן רעדאַקטאָרן פון אַנדערע אויסגאַבעס

שלמה גראָמאַן, איינער פון די יינגסטע איצטיקע יידיש-שרײַפטשטעלער, האָט דעביוטירט מיט א צײַט צוריק אַלס דיכטער אין "בירעבידזשאַנער שטערן". הײַנט-צו-טאָג איז ער דער רעדאַקטאָר פונעם ביולעטען פון "אָגוד המורים", וועלכער האָט אַדאַנק זײַנע באַמיִונגען געביטן זײַן אַנטי-יִדישיסטישע שטעלונג אף א גוט-ווילקײַט בנוגע צו אונדזער אַלטער מוטער-שפּראַך. זענענדיק אין פּרינציפּ ניט מסכים מיט א ריי ש. גראָמאַנס פּאָליטישע דעקלאַראַציעס, פאַרעפנטלעכן מיר פונדעסט-וועגן .גערן זײַן נאָטיץ פאַר אונדזער רובריק "עס רעדן רעדאַקטאָרן פון אַנדערע אויסגאַבעס".

ענדלעך... וואָס?

"נו, ענדלעך!" - דאָס אומגעהײַערע התפּעלות אויף די פּנימער פון אַקטיוויסטן פון ניט לאַנג. געשאַפענע געזעלשאַפטן, צענטערס, קלובן, פאַראייניקונגען (אאַו.) פון דער יידישער קולטור. אָבער וואָס, אין תּוך גערעדט, איז געשען ענדלעך? ענדלעך האָט מען דערלויבט די יידן זײַן יידן? ענדלעך האָט מען זיי דערלויבט האָבן א באַריר איינעם מיטן אַנדערן און (טיילמאָל) מיט זייערע מיטברידער אין אויסלאַנד? ענדלעך האָט מען אַנערקענט די יידן פאַר א פאָלק? נו, דאָס זײַנען דאָך אויך דערגרייכן.

לאָמיר ניט פאַרבייגן די מעלות פון אַזעלכע אַקטיוויסטן. וויפל יאָרצענדליקער האָבן זיי געוואַרט אויף אַן אָפיציעלער דערלויבעניש צו זײַן יידן אין פּסר. מוטיק פלעגן זיי מאַכן א שווײַג, עמעצער האָט באַוויזן מאַכן אַן אַנטיציאָניסטישע קאַריערע. יאָ, גלות האָט גוט אויסגעלערנט די יידן הכנעה. איצט אָבער גייט גלות אַלס אַן עקזילסטיר-פאָרם פונעם יידישן פאָלק אין רוסלאַנד אומדערבאַרעמדיק אַוועק אין געשיכטע. און זי גייט אַוועק דערפאַר, וואָס אַפילו אין דער צײַט פון "זאַסטאָי" זײַנען אינעם לאַנד געווען די יידן, וואָס האָבן ניט געוואַרט אויף דער מאַכטס סאַנקציע מכּוח זייער אייגענער יידישקײַט. זיי האָבן 18 יאָר צוריק דערשלאָגן זיך צו דער אַנערקענונג, א רעכט פון סאָוועטישע יידן אויף עליה. זיי האָבן בײַ 20 יאָר צוריק אָנגעהויבן אומלעגאַל אונטעריכטן עברית. אייניקע פון זיי האָבן געצאָלט דערפאַר מיט פרײַהײַט, אָבער זיי זײַנען ניט אײַנגעבראָכן געוואָרן. עס וואַרט ניט אויך אויף דער מאַכטס בענטשונג דער אגוד המורים. ער מאַכט פּשוט זײַן זאַך, מאַכט ניט קיין אַזשיאָטאַזש מיט רעגיסטראַציעס.

אויב עברית האָט מען טראַדיציאָנעל געהאַלטן פאַר אַן אַטריבוט פון אַנטיסאָוועטיזם, יידיש איז גערעכנט זיך פאַר א שפּראַך פון סאָוועטישע יידן. אָבער בלויז מיטן מויל: יידיש האָבן געקענט כּמעט נאָר זקנים, אונטעריכטן עס האָט מען ניט דערלויבט, און עס איז געווען אַזויאַרום פאַרמשפּט צום טויט. עס זײַנען סונדעסט-וועגן דערשינען אויך בײַ אים ענטוזיאַסטן, לערערס און שילערס, וואָס האָבן פאַר-נומען זיך מיט אים אומאָפיציעל.

ס׳איז א שאָד, אַז איצט מאַכט מען צומאָל א פּרוּוו אָפּצוטיילן יידיש פון

טוט א טראכט, חברה

בלויז אין די לעצטע חדשים האבן די קליינע אין צאל ייִדיש-אקטיוויסטן אין מאסקווע געהאט צו דערפילן א רעאלע שטיצע מצד אונדזערע אויס-לענדישע מיטברידער. די אפווענדונג פון דעם סטאטוס פון א יורידישער פערזאן דערלויבט ניט די אומפאהיגקייט פאראייניקונגען פון אונדזערע ייִדישיסטן באקומען די שטיצע אף א לעגאלן אופן און אין געהעריקע מאסשטאבן. אין דער זעלבער צייט ווערן אין אונדזער סביבה אונטער דער חשיבות פון דעם איגוד המורים — זאל ער באקומען צוויי מאל ווערן א לערער-פאריין — פארשפרייט שטימונגען קעגן א באליביקער פארם פון לעגאליזאציע. דא האט איר א ברייוו פון דעם עקזעקוטיוו-דירעקטאר פון דעם אמעריקאנער נאציאנאלן ייִדישן ביכער-צענטער ה' אהרן לאנסקי צו וועלוול טשערנינען אלס צו איינעם פון די דירעקטארן-ראט פון דעם מיכאעלס-צענטער. דער בריוו איז פארעפנטלעכט געווארן אין דער ענגלישער בײַלאגע צו דער ניו-יארקער "פארווערטס", און אים ווערט אויסגעדריקט די גרייטקייט צו שטיצן אונדזערע ייִדיש-באמיונגען מיט א גרויסער (פון 500 ביז 5000 בענדער) ייִדיש-ביבליאטעק. פאר דעם מוזן מיר דאנקען די אמעריקאנער פרײַנד, בפרט זייער פארשטייער האראלד אסטראף, וועלכער האט אונדז באזוכט. מיר זײַנען אבער היגע, מיר פארשטייען זייער גוט, וואס אזוינס איז דער באריכטער מיכאעלס-צענטער. איז טוט א טראכט, חברה, וועמען באַ איצטיקע אומשטענדן וועט צונוץ קומען די אמעריקאנער הילף? דער ייִדישער שפראך דען?

–13

A Letter To Moscow From The National Yiddish Book Center

Mr. Velvl Chernin
Solomon Mikhoels Jewish Cultural Center
12 Tanganka Square
Moscow, USSR

Dear Mr. Chernin:

I am writing at the suggestion of Rosa Irgal of the Institute for Russian Jewry in New York.

As you know from your recent meeting with Harold Ostroff, a member of our Board of Directors, the National Yiddish Book Center is the world's only comprehensive supplier of out-of-print Yiddish books. During the past ten years we have recovered almost a million unwanted and discarded Yiddish volumes, which we are now distributing to major university and research libraries worldwide.

We are deeply committed to the furtherance of Yiddish culture in the Soviet Union, and will be happy to supply Yiddish books to the Mikhoels Center and the Moscow Jewish Cooperative Library.

We are prepared to help you in two specific ways:

1) We can supply multiple copies of *Jewish children's books*, all of which are available in new condition. These texts were used by Jewish schools in the United States and Canada, and are well suited for teaching Yiddish to beginners. We have shipped samples of such books to you under separate cover. (I am hopeful that they will reach you before Pesakh.) We will be happy to send additional copies of any titles upon request.

2) We are in a position to ship you *a complete Yiddish research library*, comprising 500-5,000 volumes. These books can be made available complete with romanized cataloging cards. Bibliographies and catalogs of sample collections are enclosed. Please let me know how large a collection you are interested in—and what subject areas are of greatest interest—and we will be happy to arrange shipment from here. We may also be able to supply *additional* collections for placement in branch libraries or institutions in other cities in the Soviet Union.

All books supplied by the Yiddish Book Center will be sent free-of-charge, thanks to funds donated by our members here in the States. We will affix book plates to the inside front cover of each volume to commemorate the book's donor, and we ask that these book plates be retained in perpetuity.

The shipment of sample children's books should reach you shortly. I will wait to hear from you before arranging for shipment of additional children's books and the complete library collections.

Yasker koyekh for your important work in strengthening Jewish culture in the Soviet Union. I look forward to hearing from you soon.

Best Wishes,
Aaron Lansky
Executive Director

P.S. I am sending a copy of this letter to Mr. Jury Sokol at the Moscow Jewish Cooperative Library.

FORWARD — פאָרווערטס — FORWARD — פאָרווערטס

א. טײַנדליס

ווידיעס איבערן קראנקן-בעט

א גויסעסדיקער כוילע ליגט אפן בעט, און צוויי זשוואווע קראנקן-שוועסטער-קעס שטייען איבער אים, און אָנשטאָט נעמען זיך ראטעווען דעם קראנקן, האלטן זיי א הייסן וויקועך - ווער פון זיי איז מער ליִטיש. פארשטעקט אין א ווינקל, זיצט אן אלטער ייִדיפע און כאפט זיך אין אָנמאכט אָט פארן קאָפ, אָט פארן הארצן, ניט ווייסנדיק, אף וואָס פאר א וועלט איז ער אליין געפינט זיך...

אזוי סיזעט מיר אויס דאָס בילד פונעם ייִדישן קולטור לעבן אין טשערנאָוויץ. דורך לאנגע כעוולײַ לײַדע איז אנטשטאנען די ייִדישע קולטור-געזעלשאפט אף עלי-עזער שטיינבארגס נאמען. די עטלעכע כאדאָשים פון איר עקזיסטענץ האָבן באוויזן די גאָרע פאכטלאָזיקײַט אירע, דער גאנצער איניען גייט ניט אריבער די מאכלויקעס צווישן צוויי צדאָדים אָנפירער. איין צאד טײַנעט, אז ער איז קלוימערשט א "ייִדישיסטישער"; דער אנדערער קריכט פון די קיילים ארויס באווײַזנדיק, אז ער איז א "העברעיסטישער". נאָר ווי באלד די ביידע שפּראכן קלינגען פאר די "בקיִים" בעדוימע לעטערקיש, איז פירן זיי דעם שטרײַט אף רוסיש.

איין צאד האָט אנומלטן געמאכט אן אָוונט לעטויוועס דער אייגענער געזעל-שאפט, מע איז מעכאבעד געווען די יידן מיט פאטעטישע לידער וועגן יִקָּשוּ האנאָצרי און בסולע מאריע, ווי אויך מיט אן עלעגישער ליד וועגן א געווויסן מענאכעם-מענדל פון טשערנאָוויץ, וועלכער איז ניט דער פאָרן קיין אמעריקע, געבליבן שטעקן אין ווין, געוואָרן דאָס א קרעטשמער און האָט "פארשמירט" דערמיט זײַן מאזל, צו פארבײַסן איז געווען א שנירל געזאנגען אף א צעקאליעטשעטן ייִדיש, טאקע דאָס לעצטע האָט, מיסטאמע, "אָסאַבענע" פארדראָסן דעם אנדערן צאד, וועלכער האָט טייקעף באשלאָסן צו באווייזן אן עמעסן קלאס און שטעלן, ניט מער - ניט ווייניקער, ווי א פורימשפיל. פארשטייט זיך, אז אין דער אלטער אסקענאזישער שפיל האט מיט ייִדיש אפילו ניט געשמעקט; נו און מיט העברעיש? שוין אָפגערעדט! אן אלטער בעסאראבער ייִד האָט קאָמענטירט יענע גרויסארטיקע פאָרשטעלונג אזוי:

"בא אונדז אין שטעטל האָט מען א באליביקן כויזעק, א באליביקן ליגן גע-רופן מיטן נאָמען "פורימשפיל". די הײַנטיקע פורימשפיל און יארום איז טאקע א פורימשפיל..." ס'איז אן קיין צווייפל, אז אזעלכע "קונסט-אַונטן" קענען ברענגען דער ייִדישער קולטור קיין שום נוץ ניט, אכוץ שאָדן.

נאָך פארן גאנצן די קולטור-געזעלשאפט האָט מען געעפנט לעקציעס ייִדישע שפראך-קורסן. און אלע שילער, די צאָל פון וועלכע איז באם אָנ-הייב געווען פופצן, באזוכן באַ הײַנטיקן טאָג די לימודים צוויי-דריי מענ-טשן בעסאכאקל. מע זאָגט, אז אף וועלבסטענדיקע העברעישע קורסן האלט מען ניט אף קיין סאך בעסער.

די אייניקע ווינטשעכע זאך, וואָס איז אויך אָפגעשאָן געוואָרן נאָך ביון גאנצן די קולטור-געזעלשאפט, איז דאס ברענגען צו אָרדענונג דעם אלטן שטאָטישן בעסוילעם, ווי אויך רעסטאווראציע-ארבעטן אף מאר-גורער בעסוילעם, וווּ עס געפינט זיך דער קייווער פונעם רוזשינער רעבן. די דאָזיקע ארבעטן ווערן דורכגעפירט אראנזש דער איניציאטיוו פון א כעווערע יונגע מענטשן. עס האָט זיך, אָבער, ארויסגעוויזן, אז רעסטאווריר א בייס-האקוואָרעס קען מען גיכער, איידער צוריקערן די נעשאָמע דעם גויסעסדיקן אוף פון ייִדישער קולטור. אין א שטאָט, די ייִדישע באפעלקערונג פון וועלכער באטרעפט אן ערער צוואנציקטויזנט נעפאשעס, האָבן בעדייע צו ווערן מיטגלידער פון ייִדישער קולטור-געזעלשאפט בלויז דרײַ הונדערטער. זייער אָנטייל-נעמען איז מערסטנס א פאסיווע. אקטיוו טעטיק זײַנען א פאָר צענדליקער, בעסויכעס א קנא-פער צענדליה די, וועלכע וואלטן געקאָנט ארבעטן "קאנסטרוקטיוו" (לויט דער

4

אויף דער ביכער־פּאָליצע

מ. צאַנין / פון יענער זייט צייט

די ייִנגסטע פרוכט אינעם גאָרטן פון צאַנינס אומדערמידלעכער און אַלזייטיקער שרייבערישער שעפערישקייט. דער באַגאַבטער רעדאַקטאָר, פּראָזאַיִקער, דיכטער, פּובליציסט, שפּראַך־מייסטער (רעדאַקטאָר פון ייִדיש־העברעיִשן און העברעיִש־ייִדישן ווערטערבוך), קולטור־טוער און קעמפער פאַר ייִדיש, וועלכער האָט נאָרוואָס איבערגעשפּרייזט די שוועל צום 9־טן יאָרצענדליק — האָט אונדז דאָס מאָל באַשאָנקען מיט אַ בינטל פון צען נאָוועלן, וועלכע זענען ביז גאָר אינטערעסאַנט און לייענען זיך מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם, ווי אַלע שאַפונגען פון מ. צאַנין, אין יעדן זשאַנער פון זיין שאַפן.

219 זייטן. מיטן פּאָסט־פּאָרטרעט פון מחבר אויף דער ווייכער הילע. ה. לייוויק־פאַרלאַג ביים פאַראיין פון ייִדישע שרייבער און זשורנאַליסטן אין ישראל. 1988.

יששכר פּאַטער / קודש וחול אין דער ייִדישער מוזיק

אַ פאַרמעסט פון אַ גרויסן פאַרנעם. לויטן עדות־זאָגן פונעם מחבר גופא אין זיין פאָרוואָרט, איז עס אַ געלונגענער "באַמי צו שאַפן פאַרקייטלונג און קרובישקייט פון דער ייִדישער ליטעראַטור מיט מוזיק"; און ווי עס זאָגט עדות דער סאַמע טיטל פונעם בוך, איז עס אַ פאַרמעסט פון אַ קענער און מומחה אין דער מוזיק־פאָרשונג צו פאַרבינדן די ייִדישע וועלטלעכע מוזיק, דאָס "וואָכעדיקע", מיט דער ליטורגישער און חסידישער מוזיק, דאָס פאָלקס־געזאַנג מיט חזנות א. ד. גל. דאָס בוך איז רייך דאָקומענטירט, אינטערעסאַנט און באַלערנדיק. אַנטהאַלט אויך אַ גלאָסאַר פון מוזיק־טערמינען און אַ שליסל־אינדעקס פון נעמען. אילוסטרירט מיט צייכענונגען פון משה בערנשטיין און פאָדערבלעטער פון צעשאַ פּאַטער.

308 זייטן. האַרטער איינבינד. ה. לייוויק־פאַרלאַג, ת"א 1988. אַרויסגעגעבן ביי דער מיטהילף פון ד"ר שמואל און רבקה הורוויץ ליטעראַטור־פאָנד אין ירושלים.

לייענער יונגער נים אזעלכע
אלטע, פונעם "סטאג נאצ יעא
פער יאָר" נומערן פון "סאָוועטיש
היימלאנד" קאָן איינער מיינען,
אז די לאגע פון דער ייד יש־
ליטעראטור אין מדינת ישראל
איז ניט ערגער, איידער
איינעם ראט נפאהבאט. מיר
ברענגען דא א נטטאציעס איבער
עטלעכע בלויז, נייע ישראלדיקע
ייד יש־ביכער, א נבליעטריס ז"
פונעם תל־אביבער בוכיסט יש ער
"לעבנס־פראַגן"ע חודש־שריפט

שלום־עליכם — חיו בתמונות • זיין לעבן אין בילד

רעדאַקטאָר: אברהם ליס. אַ פּראַכט־אַלבאָם, וואָס שילדערט אין בילד און אין דאָקומענטאַציע דעם לעבנס־וועג און שאַפונגס־גאַנג פון דעם גרויסן קלאַסיקער פון דער ייִדישער ליטעראַטור, וועלכער האָט מיט זיינע ווערק אַריינגעבראַכט ליכט און פרייד אין ייִדישן לעבן. אין דעם אַלבאָם ווערן געבראַכט הונדערטער פאָטאָגראַפיעס פון דעם שרייבער אין פאַרשידענע צייטן און סיטואַציעס, קאָפּיעס פון בריוו און כתב־ידן, הילעס פון ביכער און פלאַקאַטן, קינסטלערישע אילוסטראַציעס, בילדער פון פאָרשטעלונגען פון זיינע ווערק אד"גל.

דער אַלבאָם איז זייער זאָרגפול און עסטעטיש צוזאַמענגעשטעלט. די געבראַכטע בילדער און דאָקומענטן זענען באַגלייט מיט צושריפטן אויף העברעיִש, ענגליש און ייִדיש. אויך דאָס אַריינפיר־וואָרט פון אַ. ליס איז אין אַלע דריי שפּראַכן. זייער איינדרוקספול זענען די דריי פאָטאָ־בילדער, וועלכע ווייזן דעם ריזיקן עולם, וואָס האָט באַגלייט דעם גרויסן ייִדישן שרייבער אויף זיין לעצטן וועג צום בית עולם אין ניו־יאָרק.

182 זייטן. האַרטער פּראַכט־איינבינד. אַרויסגעגעבן דורכן פאַרלאַג "דביר" און בית שלום־עליכם. תל־אביב, 1988.

גבריאל ווייסמאַן / פון מיין סוד

מעשהלעך פאַר קליין און גרויס. דער מחבר האָט נישט זוכה געווען צו דערזען דאָס דאָזיקע בוך זיינס אויף דער שיין, ווייל עס איז דערשינען זייער קורץ נאָך זיין טויט. ער האָט שוין אויך נישט באַוויזן אַריינצושרייבן דאָס פאָרוואָרט צו זיין בוך, און אַנשטאָט דעם האָט אָנגעשריבן אַן אַריינפיר־וואָרט זיין טאָכטער **אילנה מנס** צו איר טאַטנס אָנדענק. גבריאל ווייסמאַן, וועלכער איז אין משך פון אַ סך יאָרן געווען דער ליטעראַרישער רעדאַקטאָר פון די "לעבנס־פראַגן", איז אין זיינע ייִנגערע יאָרן געווען אַ לערער אין די ייִדיש־וועלטלעכע שולן אין פוילן און האָט צוו. אַנד. געשריבן לידער און מעשהלעך פאַר קינדער, וועלכע דערשיינען אין אָט דעם בוך אין זייער פולן חן. דאָס בוך אַנטהאַלט אויך אַ גרעסערן קאַפּיטל פון בריוו צום מחבר און אָפּהאַנדלונגען פון שרייבער וועגן זיינע ווערק.

168 זייטן, האַרטער איינבינד. מיט אַ פּאָסט־פּאָרטרעט פונעם מחבר. פאַרלאַג "ישראל־בוך", תל־אביב, תשמ"ט — 1988.

חנה שמערוק / פּרקים פון דער ייִדישער ליטעראַטור־געשיכטע

"אַ פּרוּוו פון דאָס ניי פאָרצושטעלן די אַנטוויקלונג פון דער ייִדישער ליטעראַטור פון אירע אָנהייבן אָן ביז אירע ערשטע מאָדערנע שפּראָצונגען אין מזרח־אייראָפּע" — ווי עס שרייבט דער מחבר אין זיין הקדמה צו דעם ביז גאָר באַלערנדיקן בוך. די אָנהייבן געפינט דער מחבר אין דער צווייטער העלפט פון 13־טן יאָרהונדערט, אין אַ געגראַמטער ברכה אינעם אילומינירטן וואָרמסער מחזור, וועלכער שטעלט מיט זיך פאָר דעם עלטסטן ביז איצט אָפּגעפונענעם דאַטירטן ליטעראַרישן דאָקומענט אין דער געשיכטע פון ייִדיש. אין דער פאָרשונג ברענגט אַרויס דער מחבר דעם ברייטן פאַרנעם פון דער ליטעראַרישער שאַפונג אויף ייִדיש.

326 זייטן, ווייכער איינבינד. אילוסטרירט מיט אַ גרעסערער צאָל היסטאָרישע דאָקומענטן, אַרויסגעגעבן דורך דער ייִדיש־אָפּטיילונג ביים העברעיִשן אוניווערסיטעט אין ירושלים. פאַרלאַג י.ל. פּרץ, תל־אביב, תשמ"ח / 1988.

דמיטרי יושקאָווסקי

מייַנע ייִדישע טרעפּ

(פונעם ציקל "מאָדנע בריוו צו זיך אַליין")

- שלום עליכם, טייערער מאָטל!

- פאַרוואָס עפּעס "טייַערער"? און וועגן וואָס מאַמע סיגלוסט זיך ניט צופיל ליב האבן. לאָמיר זאָגן פּשוט:

מאָטל, שלום עליכם!

און שרייבן וועל איך וועגן מייַנע ייִדישע טרעפּ. ניין, לאך ניט אזוי שטארק. ניט וועגן יענץ טרעפּל רעד איך, וואָס די מאמע רופט עס "דאָס ייִדישע טרעפּל", און אף רוסיש סיהייסט "סטרעמיאנקא". איך וועל פירן די רייד וועגן אזעלכע טרעפּ, ווי, אשטייגער, "דאָס שוועדישע ווענטל", אָבער אומענדלעך הויכע, וואָס איך קריך און קריך אף זיי, א שטאפּל נאָך א שטאפּל, מיט א שווערן דערנערדיקן דרך יהודי, ד. ה. מיט א ייִדישן וועג, אף וועלכן סיטרייַבט מיך א מין מאָדנער כוח אלץ העכער און העכער...

- וואָס פאר א וועג איז דאָס? - וועסטו פרעגן.

- גראדע יענער, אף וועלכן בין איך ארופגעגאנגען מיט 28 יאָר צוריק, גלייַך נאָך געבוירן ווערן... אלזאָ. מיט 28 יאָר צוריק בין איך ארומגעקראָכן אפן ערשטן שטאפּל פון די ייִדישע טרעפּ, ניט בלויז דערפאר, וואָס כיבין געבוירן געוואָרן אין א ייִדישן שטעטל, וואָס ליגט אין סאמע הארץ פון אמאָליקן תחום המושב, אין א ייִדישער משפּחה, נאָר דערפאר, וואָס מע האָט מיר געגעבן א ייִדישן נאָמען נאָכן זיידע מאָטל, וועגן וועלכן האָב איך בלויז געהערט, און געזען האָב איך אים נאָר אפן פּאָרטרעט, וועלכן די באָבע ברייגע האָט געמאכט פון דער איינציקער פארבליבענער קלייניקער פּאָטאָ נאָך דעם זיידנס אומקום אונטערן סטאלינגראד בשעת דער מלחמה. און דעם נאָמען דארף מען טראָגן, פארשטייט זיך, מיט ווירדע און מיט כבוד. און איך וואָלט אים גראדע געטראָגן, אָבער דעמלט זייַנען געווען אזעלכע אומשטאנדן, אף וועלכע איך, שטייענדיקער אף דעם ערשטן שטאפּל פון ייִדישע טרעפּ, געווען ניט ווירקבאר.

ווייסטו, מאָטל, פאַרוואָס האָב איך געלייזט שרייַבן אין די דאָזיקע בריוו מייַנע סאמע וועגן אָט די ייִדישע טרעפּ, און ניט וועגן אנדערע, אף וועלכע קריכס ארוף א מענטש אייַנצייַטיק אין משך פון זייַן לעבן? גאנץ פּשוט. איך וויל ענטפערן כאָטש זיך אליין אף דער פראגע, אף וועלכער סיקומט מיר אויס ענטפערן צו אָפט:

- פונוואַנען קומט צו אייַך, יונגערמאן, ייִדיש? מע האָט בא אייַך גערעדט אין דער משפּחה, אָדער איר האָט ספּעציעל געלערנט?

סידאכט זיך, גאָרניט: נו, מיהאָט געפרעגט. נו, וועסט ענטפערן עפּעס... ניין און נאָכאמאָל ניין. בא אָט דער פראגע ווערט מיר אלעמאָל אומעטיק און שווער, ווייַל ענטפערן אף איר אייַנדייַטיק קאָן איך ניט, און דערציילן די